

Sygn. akt IV CK 577/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 maja 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości Zakładów Mięsnych M.(...) SA w G.
przeciwko I.(...) z siedzibą w G. (Niemcy)

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 13 maja 2005 r., kasacji strony
pozwaney od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 30 marca 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

**oddala kasację i zasądza od pozwanego na rzecz powoda 1800 zł (jeden tysiąc
osiemset) kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powód domagał się zasądzenia 118 723 marek niemieckich oraz 26 949 zł
z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa.

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 6 lutego 2003 r. zasądził od pozwanego na
rzecz powoda 23 555,22 euro z ustawowymi odsetkami o dnia 19 listopada 1997 r.,
oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu.

Sąd ustalił, że dnia 25 lipca 1995 r. strony zawarły umowę sprzedaży ratalnej z zastrzeżeniem prawa własności. Przedmiotem sprzedaży była bliżej oznaczona w umowie maszyna do pakowania oraz 200 rolek folii do pakowania. Cena, wynosząca 56 000 marek niemieckich, została rozłożona na dwie równe raty. Strony uzgodniły, że maszyna pozostanie wyłączną własnością sprzedającego do czasu całkowitej zapłaty ceny.

Powód zapłacił ostatnią ratę ceny dnia 30 sierpnia 1995 r. Poniósł też – zgodnie z umową – cło i podatek w łącznej wysokości 26 949 zł.

Dnia 25 lipca 1995 r. strony zawarły również umowę nazwaną „Umową ratalną z zastrzeżeniem prawa własności”. Przedmiotem tej umowy było świadczenie przez pozwanego na rzecz powoda usług w zakresie: „obsługi technicznej, doradztwa i montażu technologicznego, szkolenia personelu w ramach obsługi technicznej i nowoczesnej technologii, przekazywania receptur i przechowywania żywności”. Wartość usług strony wyceniły na 250 880 marek niemieckich. Wymieniona kwota została rozłożona na 24 raty miesięczne płatne od dnia 28 września 1995 r. po 10 453 marek niemieckich.

Paragraf piąty „Umowy ratalnej z zastrzeżeniem prawa własności” stanowił, że: „Zabezpieczeniem ewentualnych roszczeń Usługodawcy na czas realizacji płatności rat, tj. od 28.09.1995 – 28.08.1997 r., za świadczone przez niego usługi jest automat *Lacovac* (maszyna stanowiąca przedmiot sprzedaży ratalnej), który do czasu spłaty ostatniej raty pozostaje wyłączną, nie podlegającą zajęciu własnością Usługodawcy” (...).

Dnia 30 kwietnia 1996 r. pozwany odstąpił od „Umowy ratalnej z zastrzeżeniem prawa własności” – zgodnie z § 6 tej umowy – z powodu niezapłacenia przez powoda dwóch kolejnych rat należności za świadczone usługi.

Sąd Rejonowy w G. postanowieniem z dnia 17 maja 1996 r. ogłosił upadłość powoda, a postanowieniem z dnia 4 września 1996 r. wyłączył maszynę do pakowania z masy upadłości.

Dnia 6 września 1996 r. syndyk masy upadłości wydał pracownikowi pozwanego wspomnianą maszynę do pakowania. Jej wartość w chwili wydania – ustalona przez biegłego – wynosiła 46 070 marek niemieckich.

Sąd Rejonowy w G. postanowieniem z dnia 10 września 1999 r. uchylił postanowienie o wyłączeniu maszyny do pakowania z masy upadłości.

Sąd Okręgowy, oceniając zasadność roszczenia o zwrot ceny nabycia maszyny do pakowania (56 000 marek niemieckich), uznał, że zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia ma sporna kwestia, której ze stron przysługiwała własność tej maszyny w dniu wydania jej pozwanemu (6 września 1996 r.). Sąd przesądził tę kwestie na korzyść powoda. Uznał bowiem, że § 5 „Umowy ratalnej z zastrzeżeniem prawa własności” w części dotyczącej przeniesienia własności maszyny do pakowania na pozwanego w celu zabezpieczenia wierzytelności jest nieważny, ponieważ powód, nie mając prawa własności maszyny do pakowania w dniu zawarcia tej umowy (nabył je dopiero dnia 30 sierpnia 1995 r.), nie mógł rozporządzić prawem, którego jeszcze nie posiadał (zasada *nemo plus iuris*). W tej sytuacji – wobec sprzedaży maszyny przez pozwanego – uzasadnione jest co do zasady roszczenie o zwrot jej równowartości na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Sąd, uwzględniając to roszczenie, ustalił wartość maszyny według stanu z chwili jej wydania pozwanemu (46 070 marek niemieckich) i w walucie obowiązującej w Niemczech w momencie orzekania.

Sąd nie znalazł natomiast podstaw do uwzględnienia roszczenia o zwrot należności z tytułu usług przewidzianych w „Umowie ratalnej z zastrzeżeniem prawa własności” (62 723 marek niemieckich). Ustalono w tej umowie raty i zapłacone do rozwiązania umowy nie są – zdaniem Sądu – świadczeniem nienależnym, ponieważ usługi zostały wykonane. Nieuzasadnione jest także roszczenie o zwrot należności z tytułu cła i podatku. Zgodnie z umową obowiązek poniesienia tych danin publicznych spoczywał bowiem na powodzie.

Apelację wniosły obie strony. Powód zaskarżył wyrok w części oddalającej powództwo, a pozwany – w zakresie uwzględniającym roszczenie. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 30 marca 2004 r. oddalił obie apelacje.

Sąd odwoławczy podkreślił, że między stronami nie doszło do zawarcia umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie, ponieważ powód – wbrew postanowieniom § 5 „Umowy ratalnej z zastrzeżeniem prawa własności” – nie mógł w dniu zawarcia tej umowy przenieść bezwarunkowo własności maszyny do pakowania na pozwanego w celu zabezpieczenia wierzytelności, gdyż wówczas nie był jeszcze właścicielem tej maszyny. Wspomniana umowa nie mogła więc stanowić podstawy prawnej nabycia własności maszyny do pakowania przez pozwanego. W tej sytuacji – wobec wydania maszyny pozwanemu i jej zbycia – uzasadnione jest roszczenie powoda o zwrot równowartości maszyny na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

W kasacji, opartej na pierwszej podstawie z art. 393¹ k.p.c., pełnomocnik pozwanego zarzucił naruszenie art. 353¹ k.c. w zw. z art. 155 k.c., art. 589 k.c., art. 750 k.c., i art. 169 § 1 k.c. w zw. z art. 405 k.c. Powołując się na tę podstawę kasacyjną wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa bądź o uchylenie zakwestionowanego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 353¹ w zw. z art. 155 k.c., art. 589 i art. 750 k.c. sprowadza się w istocie do przedstawienia polemiki ze stanowiskiem Sądu drugiej instancji co do wykładni § 5 „Umowy ratalnej z zastrzeżeniem prawa własności”. Skarżący, przyjmując błędne założenie, że Sąd sporną czynność prawną stron zakwalifikował jako przewłaszczenie na zabezpieczenie, przedstawił argumenty przeciwko tej kwalifikacji prawnej i zaprezentował własną ocenę prawną spornego postanowienia umowy. Wspomniane wywody doprowadziły skarżącego do konkluzji, że „nie ma mowy o przewłaszczeniu na zabezpieczenie, a jedynie o zabezpieczeniu poprzez *zatrzymanie* własności rzeczy”.

Z treści przytoczonego zarzutu wynika, że skarżący zamierzał poddać kontroli kasacyjnej prawidłowość wykładni umowy. Jednakże uszło jego uwagi, że jej przeprowadzenie w postępowaniu kasacyjnym wymaga podniesienia zarzutu naruszenia art. 65 k.c. Przytoczony przepis, a nie powołane wyżej, zawiera bowiem dyrektywy wykładni oświadczeń woli i umów. Skarżący, kwestionując wykładnię spornej umowy, powinien zatem w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej przytoczyć art. 65 k.c. i wykazać, że zakwestionowana wykładnia umowy jest rezultatem naruszenia dyrektyw wskazanych w tym przepisie. Brak zarzutu naruszenia art. 65 k.c. – wobec związanie sądu granicami kasacji – uniemożliwia przeprowadzenie kontroli kasacyjnej w omawianym zakresie.

Do naruszenia art. 169 § 1 k.c. w zw. z art. 405 k.c. doszło – zdaniem skarżącego – na skutek „ich niezastosowania do ustalonego w sprawie stanu faktycznego i przyjęcia, iż pozwany uzyskał korzyść majątkowa bez podstawy prawnej, mimo że stał się właścicielem rzeczy, to jest maszyny masarskiej, na zasadzie art. 169 § 1 k.c. w chwili jej wydania pozwanemu przez powoda”.

Zgodnie z art. 169 § 1 k.c., nabywca uzyskuje własność rzeczy dopiero wtedy, gdy zostaną spełnione wszystkie przesłanki określone w tym przepisie: rozporządzenie rzeczą w drodze czynności prawnej, objęcie rzeczy w posiadanie przez nabywcę i jego dobra wiara. Podstawowy element stanu faktycznego określonego w hipotezie art. 169 §

1 k.c. polega na tym, że nieuprawniony zbywca zawiera z osobą trzecią (nabywcą) umowę przeniesienia własności rzeczy. Wspomniana umowa, którą z reguły jest jedna z umów zobowiązujących do przeniesienia własności (sprzedaż, zamiana, darowizna), powinna spełniać wymagania ważnej czynności prawnej. Skutek rzeczowy tej umowy zależy jednak od spełnienia dwóch dalszych przesłanek: objęcia rzeczy w posiadanie przez nabywcę i jego dobrej wiary.

Z dokonanych w sprawie ustaleń faktycznych, którymi Sąd kasacyjny jest związany (kasacja nie została oparta także na drugiej podstawie z art. 393¹ k.p.c.) nie wynika, aby pozwany spełnił przesłanki uzasadniające nabycie własności rzeczy na podstawie art. 169 § 1 k.c. Przede wszystkim brak ustalenia, że podstawą rozporządzenia sporną maszyną była umowa przeniesienia własności odpowiadająca wymaganiom ważnej czynności prawnej. Zarzut skarżącego, że nabył on własność maszyny do pakowania na podstawie art. 169 § 1 k.c. należało więc uznać za nieuzasadniony. W konsekwencji chybiony jest także zarzut naruszenia art. 405 k.c.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy – na podstawie art. 393¹² k.p.c. w zw. z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. (Dz. U. Nr 13, poz. 98) – orzekł, jak w sentencji wyroku.